

Cancercentrum vid Mälarsjukhuset **STÖRRE, MERA OCH KONSTIGARE**

På onkologikliniken vid Mälarsjukhuset i Eskilstuna har man ökat öppenvårdsbehandlingarna med hundra procent, investerar i två nya linjäracceleratorer och huserar i nya rymliga lokaler där vacker konst fyller väggarna till glädje för både patienter och personal. Allt detta, och mer därtill, gör att kliniken med stolthet kan vara värd för Onkologidagarna i mars.

För att komma till Cancercentrum på Mälarsjukhuset behöver man bara gå rakt fram genom huvudentrén i markplanet. Plötsligt tycks man lämna sjukhusmiljön och komma in i en öppen atriumhall som mer påminner om ett konferenshotell av modern typ. Vackert stengolv, inbjudande sittgrupper, datorplatser och kaffemaskiner av senaste snitt med många blandningar. På entréplanet finns bland annat reception, motagningsrum och behandlingsrum. Från balustraden ser man ut över den luftiga nedre entrémiljön som leder vidare till klinikens övriga lokaler med bland annat strålbehandling, konferensrum, ett stort nytt kök och läkarrum i form av kontorslandskap.

Överallt fångas blicken av konst i olika former – måleri, skulptur och glas.

Lokalerna invigdes 2011 och gör öppenvårdsmottagningen till den ytmässigt största i landet.

– Tidigare var det ganska trångt och trist. Nu gläder vi oss åt Sveriges modernaste lokaler för cancervård, säger Pehr Lind, docent vid Karolinska institutet och verksamhetschef sedan 2006.

Här är nybyggt, ombyggt och renoverat för drygt 100 miljoner kronor. Men då ingår nya möbler.

– Det blev fantastiskt bra och rätt allting. Det enda fel vi kunde upptäcka inför invigningen var en brevkorg som satt litet snett, avslöjar Pehr Lind.

Den minnesgode läsaren av Onkologi i Sverige kanske känner igen beskrivningen av konst, rymd och ljus från reportaget 2007 om de nya lokalerna för tumörvård vid Linköpings universitetssjukhus, där miljön också gav mer känsla av konferensanläggning än sjukhus.

Föga förvånande har de ansvariga för ombyggnaden av cancercentrum vid Mälarsjukhuset besökt Linköping och fått viss inspiration.

En del av omdaning till ett cancercentrum är att lung- och gynekologisk cancer nu är integrerad med övrig cancervård.

Men i Eskilstuna vilar man inte på sina lagrar. Det är redan förberett för att öppenvården vid kliniken skall få ytterligare ett våningsplan. Ändå har man redan ökat antalet öppenvårdsbehandlingar med 100 procent sedan 2007.

– Det beror bland annat på att vi numera inte skickar så många patienter till andra landsting, förklarar Pehr Lind och tillägger att kliniken har god ekonomi.

– Vi har ökat antalet behandlingar i öppenvården med uppåt femton procent varje år, förtydligar Carina Larsson, enhetschef för onkologmottagningen.

– Det beror även på att vi tar över diagnosgrupper från andra kliniker och givetvis att antalet cancerfall ökar totalt sett.

Det ökande antalet behandlingar möts med att även personalstyrkan ökas.

KRAFTFULL SATSNING PÅ CANCERVÅRD

Onkologkliniken är länsövergripande och tar emot patienter från hela Södermanland. Verksamheten bedrivs vid Mälarsjukhuset i Eskilstuna och på Nyköpings lasarett där det finns en konsultläkarmottagning och fyra sjuksköterskor som utför cytostatikabehandling.

I Eskilstuna finns klinikledning, enhetschefer för respektive cytostatikabehandling, strålbehandling, specialistsjukvård i hemmet och administration.

Kliniken har fyra speciellt avdelade cancersjuksköterskor som ger särskilt stöd till patienter,

Man tar emot cirka 1 200 nya remisser per år och kontrollerar omkring 7 000 patienter på återbesök. Per år utförs cirka 10 000 cellgiftsbehandlingar och 10 000 strålbehandlingar, inklusive de som ges i Nyköping.

Akutavdelningen har 15 vårdplatser och den palliativa avdelningen har 10 platser. Vården i hemmet – tidigare ASIH, numera namnändrat till SSIH – har 30 platser.

Totalt, inklusive Nyköpingskliniken, omfattar personalen 65 anställda i öppenvården och 80 i slutenvården. Av femton-talet läkare är en hög andel doktorerade och tre är docenter.

– Det är glädjande att vi har så många disputerade läkare eftersom det underlättar att ta till sig den intensiva forskning som bedrivs inom cancerområdet, säger Pehr Lind.

Landstinget i Södermanland satsar regelbundet och kraftfullt på cancervården och just nu pågår byte av de två linjär-acceleratorerna för strålbehandling på Mälarsjukhuset eftersom de gamla har tjänat ut efter 10 år. De nya kostar 20 miljoner per styck. En är redan bytt, den andra byts under hösten.

– Utbytet tar fem månader och då har vi bara en accelerator. Personalen får jobba i skift med kvällsöppet, berättar Kajsa Andersson, enhetschef för strålbehandlingen.

Att apparaterna behöver bytas efter cirka 10 år har med driftsäkerhet att göra.

– Men på köpet får vi en del nya finesser i de nya apparaterna. Bland annat bättre avgränsade strålningsfält och snabbare behandlingstider.

– Vi kan göra så mycket nytta för patienterna, säger Carina Larsson. Överlevnaden bland cancerpatienter är nu uppe i 67 procent.

Carina Larsson har arbetat vid kliniken i sex år. Hon har varit med om både det gamla och det nya.

– Det är roligt att få vara med från början i de nya lokalerna och bygga upp nya rutiner för bland annat rätt hygien och säkerhet.

För Carina Larsson är lokalerna inte bara nyfräscha.

– Jag upplever att de möjliggör för alla att utifrån sin yrkesroll göra rätt saker.

Som ett viktigt exempel nämner hon att Apotekets cytostatikaenhet flyttat in i de nya lokalerna.

– Jag tror vi är ensamma i landet om att cellgifterna blandas direkt på plats där vården ges. En fördel är förstås att

... kliniken i fokus

personalen slipper springa långa vägar för att hämta doserna. Men den stora fördelen är rent ekonomisk.

På Apotekets utlämningsställe tillhör de beställda doserna Apoteket så länge de inte hämtats ut. Det betyder att om en dosgivning i sista stund ställs in så kan preparatet gå tillbaka i Apotekets hantering och användas till en annan patient. I det traditionella systemet hämtas doserna i förväg av vårdpersonalen och måste kasseras om patienterna får förhinder.

– En dos kan vara värd nära 15 000 kronor, säger Carina Larsson.

STJÄRNHIMLEN STRÄLAR ÄN

En detalj som behållits från de tidigare lokalerna för cancer-vården, och som beskrevs i förra reportaget i OiS, är den stjärnhimmel med rörliga lysdioder som utgör taket vid strålbehandlingen.

– Stjärnhimlen har vi behållit. Den är så uppskattad av patienterna, säger Kajsa Andersson.

Hon har arbetat vid kliniken sedan 1981, då nybliven sjuksköterska. Det blev strålbehandling från första början.

– Jag har inte ångrat mig en enda gång. Det blir aldrig enformigt med den utveckling av teknik och metoder att hjälpa patienter som hela tiden pågår.

Tydligt är det fler i hennes skrå som känner likadant.

– Det är mycket låg personalomsättning inom strålbehandling.

Personalstyrkan är dock en ganska exklusiv skara. I hela Södermanlands län finns bara 16 sjuksköterskor som är utbildade att ge strålbehandling.

Även Kajsa Andersson är glad över de nya lokalerna.

– Jämfört med förr när patienterna måste ner i mörka gångar i källarplanet, känns det nu mer professionellt att de möts av en lättillgänglig, ljus och välordnad miljö. Det är skönt med lokaler som är anpassade till dagens verksamheter.

Att lokalerna påverkar både personal och patienter positivt märks bland annat i de patientenkäter som görs. Onkologikliniken ligger alltid i toppskiktet vad gäller bemötande.

– Det har utvecklats en kultur både här och Nyköping där patienterna upplever att de blir bekräftade, säger Carina Larsson.

Det är mycket tätt mellan konstverken längs väggarna på cancercentrum. Landstinget hade köpt in ett stort antal tavlor och andra utsmyckningar och till invigningen av de nya lokalerna fick onkologikliniken välja ut inte mindre än 150 stycken.

– Vi valde sådana som hade litet mer glädje i sig, berättar Pehr Lind. Miljöns betydelse ökar med svårighetsgraden på sjukdomen. En avstressande miljö kan faktiskt förbättra patientens förutsättningar att genomföra behandling.

Här finns bland mycket annat broderade väggdekorationer som patienterna upplever som lugnande.

Till kliniken är också knuten en stiftelse vars syfte är att bidra till vårdmiljön och patienternas välbefinnande. Stiftelsen köper också in konstverk.

– Stiftelsen satsar på sörmländska konstnärer, poängterar Pehr Lind.

En sådan är den kända glaskonstnären Ebba von Wachenfeldt. Hennes senaste verk till kliniken är en helväggsdekoration med näckrosmotiv, Södermanlands landskapsblomma.

Kajsa Andersson

Ett annat av hennes verk föreställer ett stort blåbärsris med såväl blommor, kart och fullmogna bär på samma ris.

– Jag brukar ha min dörr öppen och kan se hur patienter ofta och länge står och begrunder detta blåbärsris, säger Pehr Lind. Konsten är viktig här.

SAMARBETE MED PATIENTFÖRENINGAR

Det faktum att två patientföreningar inbjudits att medverka i reportaget blir ett tydligt tecken på det klinikpersonalen talar om – att patienterna blir sedda.

Den ena är bröstcancerföreningen Aurora, den andra prostatacancerföreningen Näckrosbröderna. Bägge bekräftar ett nära och givande samarbete med cancercentrum vid Mälarsjukhuset.

– Vi har minst två formaliserade möten med kliniken per år, men kan när som helst träffas i mer akuta ärenden, säger ordföranden i Aurora, Ingegerd Ekström.

Aurora har funnits i 30 år och har 330 medlemmar. Verksamhet bedrivs även i Katrineholm och Nyköping. Förutom att erbjuda medlemmarna social samvaro, stödpersoner, föreläsningar och erfarenhetsutbyte så bedriver föreningen politiskt påtryckande verksamhet för att få förbättringar till stånd i vården.

– En sådan framgång var när vi 2005 fick fram Sörmlands första bröstcancersköterska, berättar Ingegerd Ekström.

Ovan till höger:
Andreas Nearchou,
Johanna Kramar och
Susanne Haglund

Pavel Lovas, Antonis Valachis
och Andreas Nearchou

Kajsa Andersson

En annan lyckad påtryckning resulterade i ett Bröstcentrum vid sjukhuset, vilket involverar kirurg-, onkologi- och röntgenklinikerna.

– Just nu arbetar vi för att få en ackrediterad bröstkirurg till Sörmland.

Näckrosbrödernas formella namn är Patientföreningen mot prostatacancer i Sörmland. Den litet ovanliga formuleringen förklarar ordföranden Jan Cederhus som självklar.

– Ja, vi är ju inte för prostatacancer, säger han finurligt.

Föreningen bildades 2006 och har 225 medlemmar. En viktig del av verksamheten är de tio stödpersoner som finns till hands för medlemmarna.

– Prostatacancer kan behandlas på flera olika sätt och patienten skall själv välja vilket. Då är det värdefullt att tala med någon som gjort valet tidigare.

Även Näckrosbröderna beskriver ett gott samarbete med kliniken, både formaliserat och mer spontant.

– Vi har exempelvis kunnat hjälpa patienter att framföra synpunkter om en läkare har uppträtt olämpligt. Klinikledningen är lyhörd och tar inte sällan initiativ till kontakt med oss.

Patientföreningarna blir ofta inbjudna till invigningar av ny apparatur eller liknande.

Båda ordförandena lovordar sitt landsting som inte snålar när det gäller att tillhandahålla nya läkemedel.

Pehr Lind lyfter också fram den stora fördelen man har vid kliniken att Landstinget i Södermanlands län är frikostig

med att ge onkologerna tillgång till nylanserade – och därmed effektivare – men dyrare läkemedel.

– De märker säkert också att vi är noga med hur vi använder pengarna. Onkologkliniken har kunnat vända minus till plus.

Som en del av förklaringen nämner han att man inte tar in hyrläkare längre. Över huvud taget behövs inte hyrpersonal, det finns kölista på sjuksköterskor som vill jobba vid kliniken.

– Medarbetarenkäter visar att det är god stämning här, säger han lakoniskt.

FORSKNING OCH VIDEO

Även när det gäller forskning ger onkologkliniken sitt landsting med beröm godkänt.

– Det är lätt att få ledighet för att forska, säger Pehr Lind. Det har lett till att kliniken är forskningsintensiv, till glädje för personalen och nytta för patienterna.

Här pågår för närvarande 20 kliniska studier, varav 10 rör läkemedel och 10 är akademiska projekt. Sjukdomsområden är bland annat mage-tarm, bröst, lungor och prostata.

– Vi har både nationella och internationella studier. Bland de internationella kan nämnas den holländska CRITICS kring magsäckscancer och engelska ESPAC kring bukspottscancer.

Kliniken är internationell också på ett annat sätt. Man har rekryterat fem läkare från utlandet, varav två från Grekland, en från Tjeckien, en från Ryssland och en från Litauen.

Det är mycket tätt mellan konstverken längs väggarna på cancercentrum. Landstinget hade köpt in ett stort antal tavlor och andra utsmyckningar och till invigningen av de nya lokalerna fick onkologkliniken välja ut inte mindre än 150 stycken.

... kliniken i fokus

– Den svenska sjukvården behöver möta personalbristen med arbetskraft utifrån, säger Pehr Lind.

– De här läkarna fyller ett behov av specialistläkare hos oss.

De utländska läkarna har via internet sett klinikens arbetsplatsannonser i svenska branschtidningar och sökt på eget initiativ. Några har tidigare studerat i Sverige, andra kommer direkt från sitt hemland.

– Alla talar bra svenska när de börjar här. De som inte lärt sig tidigare tar språklektioner via dator innan de flyttar hit, förklarar Pehr Lind.

Kliniken inte bara importerar kompetens utifrån. Internet är ett redskap som möjliggör att cancercentrum även kan exportera sin expertis utanför Mälarsjukhusets väggar, främst inom länet och Sverige, men även genom internationella kontakter.

– Vi ligger i framkant när det gäller videokonferenser, säger Pehr Lind. Ingen annan klinik i landet kan visa mikroskopi fullödigt via video.

Med hjälp av tre videoskärmar genomförs cirka 15 multidisciplinära konferenser varje vecka.

Pehr Lind såg fördelarna med videokonferenser när han var verksam i USA i slutet av 90-talet. Han var sedan med och introducerade tekniken på Karolinska universitetssjukhuset.

– Den stora förtjänsten är att vi och patienterna slipper många resor, vilket både sparar tid och pengar. Det är även så att tekniken hjälper till att hålla ihop cancervården i länet och bidrar till likvärdiga behandlingar.

Nya lokaler som är de modernaste i landet för cancervård, god ekonomi, satsningar på nya läkemedel, klinisk forskning och personalökning, visionärt utnyttjande av kommunikationsteknik och mycket beröm från patientgrupper. Det finns en hel del för Mälarsjukhuset och onkologikliniken att lyfta fram på Onkologidagarna i mars.

– Det skall bli roligt att vara värd för dessa dagar, bekräftar Pehr Lind. Vi räknar med uppåt 500 deltagare under hela veckan.

Programmet kommer bland annat att innehålla strålbehandling och seminarier om hospis- och palliativ vård i afrikanska länder.

– Det kommer att bli intressanta dagar både för dem med vetenskaplig inriktning och för andra yrkesgrupper, säger Pehr Lind.

Och alla som gillar konst har mycket att njuta av.

Ovan: Jan Cederhus, Pehr Lind, Ingegerd Ekström

Nedan: Carina Larsson

TEXT: JAN-OLOF SMEDBERG, SMEDBERGS SKRIFVERI
FOTO: JEANETTE HÄGGLUND

